

VERTEC.

Izhaja
1. dne v
meseču
in stoji
za vse
leta po
pošti
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
Brez
pošte:
za vse
leta 2 gl.
40 kr.,
za pol
leta 1 gl.
20 kr.

Naroč-
nina naj
se na-
prej pla-
čuje in
pošilja
ured-
ništvu v
špi-
talskih
ulicah
hž. št.
273
v Ljub-
ljani.
(Lai-
bach.)

Časopis s podobami za slovensko mladost.

Štev. 4.

V Ljubljani 1. aprila 1875.

Leto V.

Slovenskemu jeziku.

Izvòr si tí krepòsti, máterin mi jezik,
Bogát izvòr soglásju, máterin mi jezik!
V izvòru tem kipíš po blagoròdnej žili,
Germíš v ponòsno reko, máterin mi jezik!
Igrávim se ob strugi tvojeje nas učíli
Valovi tvoj so glas, tí máterin mi jezik!
Iz zercala, od kodar prvič uterníli
Kristáli so se tebi, máterin mi jezik!
V oči trepéčejo še zdaj nam v luči mili
Prečisti žarki tvoji, máterin mi jezik!
Ki v gòvor naj bi naš do konca dnij svetili,
Nazáj sijáli v tebe, máterin mi jezik!
Odsúni tuje vse, kar so ti primesíli
Skrunitelj poznéje, máterin mi jezik!
Opròsti zlòbnikom, ki radi bi tajíli
Zaklád tvoj neizmérni, máterin mi jezik!
Cesarji gerškega so stola govoríli
V besedah tvojih nékdaj, máterin mi jezik!
Zdaj tujca z novim bojem v svojo čast prisíli
V krasóti dušnih plòdov, máterin mi jezik!

Lujiza Pesjakova,

Palček

Pálček.

Palček

(Poslovenila Lujiza Pesjakova.)

Živela sta ubog mož in uboga žena. Zeló zeló sta bila uboga, imejóč mnogo otrok. Bilo jih je sedem, samih dečkov! Najstarejši je bil naversil deset let, najmlajši tékar (še le) tri. Najmlajši je bil majhen, zeló majhen, čudovito majhen, in ker nij bil večji od palca, ko je na svet prišel, zato so ga imenovali „Pálčka“. Baš tíst Pálček je to, ki se je v zgodovini tako poslával. Anti pregovor uči: „mala gerzica, modra glavica!“

Pálček je bil razúmen, obilo razúrnejši vseh svojih bratov; govoril je malo, a več poslušal, mnogo pazil ter vse ohranil v serci. Slaba letina je bila nastala in glad stiskal deželo. Ubogi mož in uboga žena nijsta imela kruha tolicemu številu otrók, a ker jih nijsta hotela svojima očíma gledati od gladi umirajóčih, premišljala sta, kako bi se jih iznebila. „Sila kola lomi“, velí drug pregovor. Z večera, ko so otroci úže spali, dejál je ubogi mož ubogej ženi: „evo, dalje ne moreva takó! Odvedíva otroke v gozd, — da se tam izgubé.“ — „V gozd!“ — zavpije mati vsa prestrašena, „v temni temni gozd! Ubogi moji otroci!“ — Plakala in tožila je še dolgo, a nij hotela otrók vésti v temni gozd niti jih ne tam izgubljati. Vendar napósled je bilo tudi njej očito, da úže ne bode mogla bití priča take béde, in zato pokorna, verla žena reče, da misli storiti, kar mož velewa. Potem sta šla spat. A Pálček je vse slišal. Opazivši, kako oča in mati skriváj kujeta, splazi se tiho s postelje pod materin stolček in posluša. „V gozd iti, v temni temni gozd in se tam izgubiti? Ne!“ — Premišljujóč léže na stran ter za rana vstane. K potoku ide in si napolni žepe z belim kámenijčjem. „Nu, zdaj bodemo videli!“ tako si je mislil ter se ponosno poterkal po žepu, kakor da so v žepu sami zlatníki, katerih niti še videl nij, kar je živél.

Šli so v gozd, oča naprej z veliko sekiro na rami, za njim mati in dečki, drug za drugim, kakor piščali na orglah. Pálček, zadaj hodéč, ničesa nij rekel, ničesa ne, — a izpuščál je tiho in skrivaj kámenčke ter je nasejál po vsem poti. „Dobra setev,“ ménil je sam v sebi, „rodí dobro žetev.“

Ko so bili daleč daleč v gozdi, izpregovorí oča: „dečki, nabirajte seh-ljádi, in da ste mi delavni!“ Slušali so ter pripognivši se bili delavni. Oča in mati sta se umeknila v germovje, ter ko otrók úže nijsta videla, potekla sta in dirjala neprestano do doma. Otroci, opazivši, da so sami ostavljeni v temnem temnem gozdi, jemó plakati in vpiti na vse gerlo. Pálček nij vpil niti ne jokál, a tudi rekel ničesa nij. Na paróbkú je sedel in v žepih deržál roci, misleč: „izjokajte se!“ — Nu, zdaj je dostí! Ali ste možje? Jaz sem mož! Oča in mati sta vas semkaj zavlekla in ostávila, a jaz vas privédem zopet domov. Hajdi za menój!“

Kar je rekel, to je storil. Za njim so stekli ter vodil je vse po istem poti, po katerem so bili prišli in kateri si je bil zaznaménál s kámenijčjem iz gozda do očetove kočé. A v kočó stopiti niso smeli, nego poslušáje so stali pred vrati. Noter stá bila oča in mati dobre volje. Graščák jima je v tem bil poslál deset tolarjev, katere je po starem običáji velíkih gospodov úže dolgo

daljša očetu. Mati je zdaj nakupila kruha, mesa in klobas, desetkrat več, nego sta potrebovala; a izstradana sta bila, in oči želita vselej več, nego li želodec potrebuje. Ko se najédla, da uže nijsta mogla dehniti, vsklikne mati: „oh, ubogi moji otroci! Kde so ubogi moji otroci? Izvestno mi je vse volk pozerl; a vendar bi sedaj tako dobro jedli, ako bi tukaj bili! Kde so ubogi otroci?“ Vedno je ponavljala bridko tozno, a mož je nepoterpežljivo ukazoval, naj bi umolknila, kajti vest je začenjala tudi njega zeló peči. Da bi utešil vest in svojo ženo, katera si nij dala dopovedati, vzdigne roko in hoče tovarišico pretepesti. Ali ona je neprestano vpila: „kde so ubogi moji otroci?“ — Ko to kakih dvajset krat zavpije, odpró se vrata in „evo nas, evo nas!“ prikríe otroci.

Veselje je bilo, da ga vam ne morem popisati. Otroci so naglo svoje skudélce prinesli in mati je hitro iz lonca jemala ter jim do verha nakladala. Otroci so jedli in pripovedovali ter pripovedovali in jedli, a jedli so tako v slast, da je še očeta zopet bila skomína ter se tudi mati drugíč jedí poprijéla. Ta radost je trájala nekaj dnij, baš dokler so trájali novci. Z njimi je odšlo veselje ter béda se povernila v svoje poprejšnje mesto. Oča in mati sta z nova ukrenila otroke v gozd odvêsti, a mnogo mnogo dalje, nego prvič, da bi zopet ne bilo zamán. Pálček je vedno čul ter pazil roditeljev, in zato je tudi zdaj vse zvedel. „Dobro,“ misli sam v sebi, „končí znam, kaj treba storiti!“ A izpodletélo mu je! Ko se je hotel zjutraj k potoku ukrasti, kámeníjca nabirat, bila so vrata zaklenena. — Ná, ven se nij dalo priti! „Bog svojih ne ostavlja,“ zopet misli v sebi, „nekako vendar bode!“

Mati, napotivši se v gozd, vtakne še vsacemu po kosce kruha v žep, in Pálček si misli: „nu, Bog je dal kruha! Preje so bili kámenčki, a sedaj imam drobtínice. Res bi je rajši pojédel, a kaj hočemo? Plašč je treba po vetru sukati.“

Šli so mnogo dalje v šumo tja, kder je bila gosta in temna, vsa vsa gosta, vsa vsa temna. Zopet sta si roditelja nekaj izmislila in se skrila ter zopet je nastalo vpitje in plakanje; a vsi so vedno gledali samo na Pálčka. Miren je bil; roci je držal na herbtu in družega nij rekel, nego to: „dalje!“ baš kakor kedó, ki si je svoje sreče v svésti. A kedor visoko leta, nizko pade. Drobtínice, po stezi nasejane, pozobali so bili ptiči, da uže nij bilo ni sledú ni tirú. — Kaj li zdaj? — Ipak so šli dalje; a čim bolj so se odmikali, tem globokeje zašli v gosto, temno, grozno šumo. Deževálo je tudi in veter zavíjal. Mislili so, da volkovi zavíjajo, in strah jih je bilo, osobíto, ko je prišla noč, temna, kakor v méhu, črna, kakor saje, samotna, dolga noč! Ni kod ni kam se nijso védeli obrniti. Pálček je vedno prvi koráčil; kajti njegovo gaslo je bilo: „sam si bodi pomočnik!“ — Splezal je na visoko, debelo drevó, katero je bilo višje vseh dreves. Tam se je ozíral na vse strani. Od treh straníj se nij videlo nič, a od četrte se mu je zasvetila iz globine skozi germovje daljna luč. „Dobro,“ misli sam v sebi, „iz noči se pride k lúci!“ Smuknil je z drevesa k bratom, ki so zdolaj k višku vánj gledali. Ko je stal na tleh, bilo je zopet vse zamán: lučca je izginila! Ipak si je zapazil pravo stran, ter potovali so tja, kjer se je luči bilo nadejati. Zdaj so šli gori, zdaj doli, zdaj premo, zdaj v stran: lučca je bila in je nij bilo, kakor vešća. „Ne dajmo se motiti!“ reče Pálček, ter koráčili so zopet vsi za njim. Napósled so prispéli

do hiže, iz katere se je luč blesketála. Klicali in terkali so. „Dobra žena pride ven ter povpraša, kedó so in česa bi radi?“, odgovorili, premočeni, trudni, v gozdu izgubljeni, ubogi otroci smo.“ „Odgovori Pálček, „za Boga svetega vas prosimo, dajte nam košček kruha in stan, ako uterpíte.“

„Oj, ubogi, ljubi otroci!“ vsklikne dobra žena ter se jame jokati, „veste li, kam ste prišli? — V tej hiži stanuje velikán, kateri otroke žre!“

Vsi so se tresli od strahú, tudi Pálček se je tresel, a rekel je: „res nij lepo otroke žreti — blaga žena, oprósti mi! nijsem žaliti mislil ni tebe ni tvojega moža — a vendar je še zléje požertemu biti, in uže v otročjih letih. Kaj nam je storiti? Zunaj je tema, dež in volkovi so, — ipak rajši idimo v hižo! Dobra žena! morda utegneš omečiti serce svojega moža. Kaj se zna? Morda se mu nas ni jesti ne bode hotelo, ker smo izhujšali, — in kakóv sem še verhu tega jaz? Tóličko, da me je kaj. Poskusiti hočemo ter počakati, kaj li bode. Navadno požirajo tudi samo óne, kateri se dadé požreti.“ — Ženo so pregovorili, in upala je, da to noč uboge otroke velikánu kako kam poskrije. Dene je v sobo in tam posédejo okolo ognja, kder je bil cel oven na ražnu.

Jedva jim je bilo malo ugodneje, kar nekedó zunaj prikrevsá s težkimi koraki, ter strašen ropot nastane pri vratih. „Moj mož gre! velikán gre!“ zavpije žena ter potisne otroke hitro pod posteljo. Velikán takój povpraša, če je večerja gotova, če je dosti vina vtočenega, in same take navadne, zaróbljene besede. Sédši za mizo je pojédel ovna, ki je bil ves kervav. Pálček ga je izpod postelje gledal in mislil: „nu, ta zna krepko jesti! Kolikor je mene človeka, to bi njemu za sol bilo premalo. Vidi se, da izobražen ta lomást nij; tacega nij težava kako kaj preonégati. In če me tudi požre, končí me v želodci ne bode mogel prebaviti.“

Ko se je velikán najédel, nos povzdigne voháje na vse strani. „Diší, diší, — diší mi kerščena duša!“ vsklikne grozovito. „Tele je,“ odgovori dobra žena, „tele, katero sem ti baš na méh oderla.“ — „Mólci!“ jezen zakričí velikán, „znam, kaj je! Diší, diší mi kerščena duša!“ — Rekši vstane ter se vohajóč oberne k postelji. — „Oj, nezvesta žena!“ zagermí, „skrivnosti mi tajíš; prevariti me hočesh in svojo dolžnost si poteptala, ostudna malopridnica! Da bi tako suha ne bila, takój bi te požerl!“ — Lice se mu razvedrí, ko dečka za dečkom privleče izpod postelje. „Verla piča, sladka divjína!“ mermrá ter si ustna liže. „Dobro, da bolje biti ne more, kajti povabil sem baš denes na kosilo prijatelje, tri velikáne.“

Ubogi otroci so jokali ter oklepáje se mu nog in kolen prosili milosti; a zagovédnež odurni jim je le ude pretipával, mlado mesce hvalil in govoril o tolščí, v katerej se bodo pražili. Na svojo nesrečo je ta velikán bil zeló groboumen, zarobljen človekojédec. Iztégnil je velik meč iz nožnice, nabrusil ga ter popadel jednega izmej otrok. A dobra žena ga ustavi: „čemu bi uže nocój klal? Ne bode li tudi jutri dneva?“ — „Kár moreš doveršiti denes, ne odkladaj do jutri.“ — „Ne veš li, koliko mesa imava še? Telečjega, prasičjega in bravskega! Izpridi se nama vse.“ — „Razumno govoriš; a pazi, da mi drobljánci ne izhújšajo. Napasi je dobro in potem deni spat.“

„Čas moj, vse moje,“ misli Pálček, in se podviza večerjati. Šel je po večerji z dobro ženo in z brati v gornjico, kder je vseh sedem leglo na jedno veliko, široko posteljo. Tam je tudi na jednákej in jednólikej postelji spalo

sedem mladih velikánovih hčerj, porojenih, ljudi žreti. Zeló mesnáte, čverste in zdrave so bile, kakor vsi, kateri živé ob tem, kar je drugih ljudj. Sprednje zobé so imele jako dolge in široke. Potrebne so jih bile; kako bi drugače utegnile svoje delo opravljati? Prezlobne se zdaj nijso mogle še imenovati; a nádejati se je bilo, da ivér ne odletí daleč od parobka. Kadar koli so ulovile kakovo dete, naglo so mu vgriznile v meso. Ta dekleta so nosila na glavah krone. Pálček je to v hipu zagledal. Dobra žena jedva stopi iz sobe, uže jim Pálček sname krone ter déklicam na gláve dene svojo in svojih bratov kapice. Ničesa nijso čutile, kajti zeló terdó so spale, kakor je navada velikánovskim otrokom. Sebi in bratom, ki so uže tudi spali, Pálček zdaj krone hitro nasadí na glave. „Kedó vé, čemú to prav pride!“

V rádoti svojega serca se je bil detojédec preopíl sladkega vinca, in légši nikakor nij mogel zaspati; misel o dobrem pecívi mu je bila na umu. Nemiren se je prevráčal po širokej postelji. „Laže bi zaspal in bi, ako bi stvar uže bila okončana. Kar je koristno in dobro, tega ne odkladaj!“ — Vstane, vzame bridki meč ter se v temoti splazi tiho iz sobe, da ne bi vzbudil žene, ker se je bal njenih besed. Gori po stolbi (stópnicah) léze v otročjo sobo k postelji, kder so dečki spali, in otiplje krone. „Trések! to bi res bilo lepo! V tujih dečkov mesto sem hotel svoje hčere zaklati!“ „„Ali nijsem rekel?““ misli sam v sebi Pálček, ki je tudi še gledal. Zdaj velikán tava k drugej postelji in dotípváši kapice reče: „ahà! tukaj so! Ná-nje!“ — Zdajci glave poreže svojim otrokom. Z lehkim srcem je zopet légel na posteljo in skóraj tako zasmerčal, da so se zidovi tresli. „Lehko noč!“ velí Pálček, slišéč glasno smerčanje. Zdaj prebudi svoje brate, pošepetá, naj se oblekó tiho tiho, ter pohité za njim. Smuknili so po stolbi na dvor, Pálček vedno pred njimi. Tam so preskočili ograjo ter odšli v gozd, ne védi, kam. Bolje povsodi, bolje v divjem gozdi, nego li mej hudobnimi ljudmi.“

Jutredjan se je velikán pozno vzbudil ter nasmehnivši se rekel ženi: „idi gôri, počesi in ogládi sedem mojih dečkov.“ Žena mu je hotela ustreči, a ko v sobo stopi in svojih sedem hčerj ugleda z odrezanimi glavami, zakričí od strahú ter se onesvésti in pade. Velikán, slišavši krik in padec, naglo hití gôri. Čakali so ga lepi kolači in pírihi! Krepko in pri polti zakolne ter zavpije: „sedmomílske skornje! sedmomílske skornje!“ Tako je vpil še tedaj, ko je skornje uže v roci deržal in obúval. „Ne ubežé mi! Ne uhítajo mi! Kar si dolžán, to popláti! Za njimi! Za njimi!“

Sedmomílske skornje so bile izmej najlepših izúmkov stare dobe; žal, ka nijso stale vselej v dobrih rokah, kar se često godí najboljšim izúmkom. Kedor je te skornje imel na nogah, sedem milj je prehodil ob vsacem koraku, zatorej ob desetih koracih ravnih sedemdeset milj! Železna cesta nič nij proti njim, če se tudi ne vém kako ž njo hvalimo. S temi skornjami je velikán prekoráčal hribe in dolíne, sem ter tja in vse križem je tékal, vedno iskáje dečkov. Bili so uže blizu dóma, ko ugledajo grozovitega moža, pomikajóčega se za soboj; prestopal je visoke gore, globóke reke, neizmerne gozde, kakor bi nič ne bilo! — Gorjé jim je stiskalo serce! Prišli so bili baš do skal, v katerih se je videla temna duplína. Pálček je brate pehnil vánjo ter sam skočil za njimi; le glavíco je časi ven pomóлил, da bi videl, ali se misli sovražnik tu muditi ali drugam kreniti. Velikán je bil truden, v svojem gnévu

silovito dalje prehitévši. Na skalo se je vergel ter zaspal in skóraj tako smerčal, kakor sinoči. Pálčku je to smerčanje bilo uže znano, in dejál je k bratom: „sedáj se vam ničesa nij bati. Hitro po konci! Stecite domóv! Pozdravite mi očeta in mater, a ne skerbíte se zá-me. Človéček, kakoršen je velikán, mislim da ne more čréšenj zobati z možem, kakoršen sem ti jaz.“

Bratje so se spustili v tek in dospéli hitro domóv. A Pálček je velikána sezul polágoma, zeló polágoma ter sam obul sedmomílnice. Oprijele so se ga, kakor da so nanj vlite; kajti bile so te verste, da so se stegnile ali skerčile, kakor je bilo treba: kdor je te skornje imel, temu so bile prav. „Nu,“ reče Pálček, „to ti je v kraji! Sedáj hočemo videti, do kod nesó tí sedmomílnjski črevlji. Osel je, kedór lačen stóji pri polnih jaslih, brezumnik, kedór se ponujane sreče brani!“ To izrekiš je uže dirjal k velikánovemu stanovanju, in tam je bil, predno je véja ob vejo udarila. „Blaga žena! vaš móž je v roko padel še mnogo močnejšim velikánom; po njem bode, ako jim ne dá vsega, kar ima. V svojej največjej opasnosti je mene videl mimo gredočega, in ker sva stara znanca, poprosil me je, da vam poročím to žaló novico. Huda nuja ga ima; a da najdem vero pri vas, posodil mi je svoje sedmomílnice. Nu, povejte sama, ali nijso, kakor vlite na mojo nogo? — Mudí se; hitra bodíte! Naglo prinesíte gotovíno!“

Žena se nij dolgo pomišljala, in z dragimi zakladi obložen je Pálček hitel domóv k očetu, k materi in bratom. Radost je bila taka, da je zopet ne morem popisati! Res, draginja in glad sta še terla deželo, ali ob velikánovih zakladih so ubogi ljudje živeli, kakor sam cesar ter k sebi vabíli sosede in siromake svojega obližja. A Pálček je k malú dejál: „nijsem polž, da bi si vedno hižo na herbtu nosil. Kedór ima skornje sedmomílnice, treba da gre po svéti. Takó je ta stvar in tako je zpodobno! H kralju pojdem, za gonca mu bodem!“

Kralj se je zeló radoval, dobivši gonca, ki je često na dan pridirjal z novicami od vojske njegove, katera je stala daleč tam na bojišči; kajti uže takrat so ljudje bili tako brezumni, da so vojeváli. Ugajálo je kralju, ka je mogel vojakom ukazovati iz terdne sobe: krógel se mu nij bilo bati, nij bilo treba terpeti mraza, dežja ni truda, a vendar so mu rekli sloveč in velik vójevoda. Zato je Pálčku bil zeló hvaležen ter vsak pot mu je dobro platil. Ko se je naposled storil mir ter je kralj prijezdil v mesto, kder je slaven vohod godóval, narekel je Pálčka v svojega poslanca vseh vnénjih kraljestev. Za vsako kraljestvo je dobival posebno plačo. Povsodi je imel palače z nebrojnimi služabniki. Kadar nij po vse tedne in mesece imel dela, kakor se poslancem po gostem primeri, hodil je na kmete k roditeljima in k bratom, a novine vseh dežél so pisale: „njegova izteklósmost, kraljev poslanec, gospod Pálček so šli k svojej visokej rodbi nekaj tednov počívat od pretežavnih dušnih del in skerbij.“ — Vidite prijatelji, tako se je drobni Pálček visoko pogospódil, a na gerbu so se mu v zlatih latinskih písmenih lesketále besede:

Sam si bodi pomočnik!

Angel.

Solnce se je skrilo za gorámi; tudi večerne zárje úže nij tam na zapádu. Samo kos prijetno zvižga; a tudi njemu se pesen tiše in tiše topí ter njegov glas polagoma umolkne v trudnem mraku. — Noč je zemljo zavila v černo krilo.

Na senožéti rósna kápljica objemlje dremótno pripógneno glavico bele cvétke; po hižah minévajo luči druga za drugo, kakor zvezde na nebu pred rumeno zoro. Povsod, na vasí, dolí in dobrane se razlije nóčni mir, nóčna tišina. Vse molčí, vse je mirno; tudi stari čuváj, odpevši jednajsto uro, sladko

spečim vaščanom nocój ne moti ljubega počítka. Brezglásen tam na hrastovej klópi sedí pod gosto lipo srédi vasí. Odložívši palico podprè trudno glavo z rokama ter premíslja nekedanje, srečnejše čase svoje blažene mladosti. A tudi njega k malú zaziblje dobrodejno spanje. — Vse je némo, vse mirno, vse počiva v sladkih sanjah.

Samo tam v ubožnej kóčici konec vasí blede mati čuje pri posteljici jedínega sinka; samo nje vzdíhljaji vznemirjajo sveto nóčno tihoto. — Roci sklenívši v neizmerno žalost vtopljena sedí poleg bolnega otročiča ter mu prosi zdravja od nebeskega očeta. A uboga mati úže ne more gledati otrokovih bolečín, — njegov plač in stókanje so težki udarci nje sercu. Kedo bi li mogel mirno gledati to nežno déte sladkega in ljubeznjivega obličja, kakoršen je angel? — Zdaj spí; oči je stisnilo; trepálnica mu objémlje trepálnico, ni z obervcama ne gane. A to dete zeló terpi, — leži v težkih bolečínah, zvija se, kakor črviček v práhu; morda še nocój ugasne! Uh, ne more ga dalje gledati ljubéča mati; debele solze jej kapljejo iz očíj. Uboga žena se onesvésti!

A kako lepa je noč! — Nebrojna četa bleskotnih zvezdic razsvečáva temóto; siva megla pokriva cvetíce, spéče po travnicih; povsod je sveta tihota.

Evo, čna svetla zvezdica tam gôri na obzoru, ki se je uže dlje ozirala v siromaško izbico ter s prijazno lučjo obsévala bleda ličeca otroku, uterne se ter žarek nje zletí kóči pred okence, rekóč:

„Preljubo dete! prišel sem, da te otmem od bolečin zemskega življenja, da te iz grenke solzne doline vzamem tja, kjer nij težav ni bolečin. Tam gôri ne vedó, kaj so skerbí, kaj bridkosti in žalovanje. A ta svet svojim otrokom pogosto rodi samo ternije; redko, redko se človeku razcvetê právo, čisto veselje. Zatorej pojdi v moje naročje, da te ponesem v deželo prave radosti, tja gôri, kjer so otroci božji domá. Idi z menoj, sinek zlati! Jaz, oča tvoj, prišel sem v zvezdnem odélu, da te umaknem v prelepo stanovanje brez števila božjih izvoljencev, v stanovanje blaženih nebeščanov, kjer se poje večna slava Njemu, ki je ustvaril nebo in zemljo. Ne vidiš li tam stoječih nebrojnih čet nebeščanov, radujočih se v rajskem veselji? Vsi tí so nedavno še vzdihovali in točili solze na zemlji; a živa vera, terdno upanje in goreča ljubezen so je vzdignili tja gôri, kjer je večna radost in veselje. Pojdi z menoj v ta prekrasni dom, sinek moj zlati! Ne múdi se! Nebeski svatje v zlatozarnih odéjah ti gredó naproti, da te vzemó v svojo sveto družbo.“

Dete od nebeske lepote ostermí, — veselo se nasmehne bledej materi in jo še pogleda ter potem dvigne hrepeneči ročici k svetlemu žarku sijajne zvezdice.

Trije angelci pritekó z belo tenčico, položé déte vanjo ter vesele pesni pojóc je odnesó tja gôri v svetla nebesa.

Ura v zvoniku bije s krepko zvenéčimi udarci; stari čuvaj se prebudí na klopi pod široko lipo, hitro vstane ter odkašljavši se glasno zapoje navadno pesen: „ura je dvanajst odbila.“ Potem korači mimo kočice bolnega deteta, pogleda skozi okno v izbico, — in kaj vidi? Na mizi pri postelji mračna luč svéti v dvoje ljudj: v bolno a zdaj speče dete, in poleg njega v žalostno, tudi spečo mater.

Čuváj, počitka zeló potreben, otide zopet na klop, govoreč: „dobro kaže; oboje spí!“

Prekrasno jutro nastane. Lehke meglice se polagoma dvigajo. Po senožetih pisane cvetke odtresajo biserno roso, nežne glavíce ponosno dvigáje, da bi pozdravile rumeno solnce, ki uže zlatí gorske verhove na vzhodu. Kos, davno zletévši iz germovja, zopet veselo poje svojo staro pesen ter drugi ptiči mu pripévajo; — vse je veselo, vse novíč oživljeno.

Tam iz okna cerkvenega zvoníka se mílo oglasé zvonovi, da se razlega daleč po gorah in ravnínah. A otroci iz vasí hité v siromašno kočico gledat ljubljenega Milčka, sredi izbice ležéčega na ozaljšanem odru mej zelenim beršlínom in pisanimi cveticami.

Stare ženice tamkaj bledolično dete, ki se na smeh derží, kažó svojim vnukom in vnukam, govoreč: „vidite li lepega angelca, ki se zdaj uže tam gôri v svetlih nebesih raduje pri svojem očetu v blázenej družbi tovarišev angelcev, kateri so ga tja odnesli?“

Najlepši vénec.

Od kar je z očetom v grad Skalovnik hodil Mirko, ribičev sin, ter tamkaj videl vso lepoto, posebno mladega kraljeviča v prekrasnej obleki, od tistih dob mu je bila ubožna domača kóčica pretesna. Po vse dni družega nij mislil, nego kako bi se mu godilo, ako bi on bil za kraljeviča: dobro bi jedel, dobro pil ter dosti imel vsega, česar bi serce poželelo. Da ob kratkem povem: Mirko si je mislil kraljevsko življenje brez nobenega terpljenja, brez težave. Često je dejál sam v sebi: „življenja ga nij boljšega nad kraljevsko!“

„O da bi jaz bil kraljevič!“ tako je vzdehnil vselej, kadar mu je oča rekel, naj mu pomore delati. In kaj li, kadar zvé, da bode kraljevič grada Skalovnika za kralja ter da mu dadé kraljev venec na glavo! Zdaj je rastla in rastla mladega Mirka želja, pokráljiti se ter bývati gori v lepem gradu. Oča ga je često svaríl, zvedevši njegove želje, ter mu rekel: „najlepši vénec je venec lepega dejánja; tega si prizadevaj dobiti ter vse življenje bodeš vesel in srečen!“

Mirko je imel obilo prijateljev in tovarišev po obližji; vse ga je ljubilo, ker je bil dober in blag. Samo Jarínček, metlarjev sin, nij bil njemu po volji; nagajal in dražil ga je povsod, kjer je mogel. Jarínček baš nij bil hudoben, samo šale je rad zbíjal z Mirkom.

Lep pomladenj dan — bilo je na večer — sedí Mirko v ládijci, privezanej k verbi zadaj za hižo. Truden bivši je zaspal. To opazi šaljivi Jarínček. Takój se prikrade k ládijci, katero odveže ter spustí po réki. Mirko nij začutil; prijetno gibanje po vódi ga še terdnéje zaziblje v spanje.

Nesli so lehkí valovi ládijco dalje in dalje, kakor bi ne htéli spečega vzbuditi. Iz bližnjega bukovja je vzhajala polna luna, razliváje čaroben svit po gladkih valovih. Tam z visoke skale so se stolpovi krasnega gradu Skalovnika lesketáli v srebernem blésku tihe lune ter gledali v dremótno dolino.

Res prekrasen prizor pomladnjega večera! V ládijci, ki se je mirno sem ter tja zibala, spal je v sladkem snu Mirko. Z obličja mu je bilo videti, da njegova duša plava v radosti družega sveta. Misel, katera mu je ves dan rojila po glavi, postavila ga je zdaj v nepopisno zamaknenost.

Sanjalo se mu je, da so mu izpolnjene vse otročje želje; — bil je za kraljeviča, prebivajóč v lepem gradu sè zlatimi vrati in visokimi stolpi. Videl se je v krasnej obleki z veliko zlato zvezdo na persih. Pred njim je stala dolga miza, napolnjena vkusnih jedí in sladkega ovočja. Mnogo berzih služabnikov v lepej odéji mu je bilo v postrežbo. Na dvorišči zunaj so rezgetali čili konji z bagrénimi sedli. Čarobna godba mu je od vseh strani zvenéla na uho. — Zdelo se mu je, da jadrá v srebernej ládiji po velícem jezeru; tisoč lučec je plesalo po tihem vodnem zercalu, in te so se naposled združile v prekrasen vénec. Ognjeni vénec se vzdigne ter se mu postavi na glavo. Zdejci zagermí od vseh strani: „slava mlademu kralju!“

Mirkova ládijca se baš v tem hipu ustavi blizu otoka, od katerega so moléle drevesne korenine ter se spenjale daleč v globočino. Glasno klicanje: „na pomagánje!“ udari v njegova ušesa. Mirko se prebudi ter ustrašen skoči po konci.

„Mirko! Mirko! pomozi!“ začuje se zopet žalosten glas tam od brega.

Mirko takój upozná neprijatelja Jarínčka. Do deset stopinj od ládijce je visel nad vodó, z obema rokama se deržeč za tenko vejo. Ako veja počí,

Jarínček pade v globočino ter izgubljen bode, ker ne zna plavati. — Mirko, videč, v kakej opasnosti (nevarnosti) je njega sovražnik, prime za veslo in se požene k bregu. A jedva začne veslati, kar se učésne veja ter Jarínček izgíne v vodo, katera se nad njim zgerne.

V tem hipu je bil tudi Mirko z ládijco tamkaj. Dobro je znal plavati in zatorej skoči v globoko vodo ter nesrečnega šaljívca izléče z veliko težavo na suho. Tékar (še le) zdaj opazi, da je daleč od dóma. Kako je sem prišel, nij hotel vprašati, ker je bilo uže tema. Naglo je domóv odveslal.

Ribič in njegova žena sta sina pogrešila tékar tedaj, kadar sta ga ugledala, ko je vozil metlarjevega sina, vsega mokrega in ustrašenega. Jarínček je skoraj okreval. Sè solzami v očéh je pripovedoval Mirku, da je ládijco on odvezal in spustil po vodi, a to samo v šali. Vendar mu vest nij dala mirú, da bi ne bil šel gledat za Mirkom, ali še spi. Ko je nekaj časa hodil o bregu, videl je ládijco, obstavšo pri otoci. Da bi Mirka zbudil ter ob enem tudi ustrašil, pobral je velik kamen, hotèč ga v vodo zagnati, a v tem hipu mu je izpodderznilo; — padel je ter na veji bližnjega drevesa obvisel. Veja se ulomi, Jarínček se vgrézne v vódo, kjer bi izvestno (gotovo) bil utonil, da ga Mirko nij otél.

„Oprósti, blagi Mirko!“ poprosi Jarínček, podavši mu roko. „Od sih dob te nikoli nehčem žaliti, niti nagajal ti ne bodem.“

„Vse ti rad oprostím, samo nekaj me žáli, ker si me zbudil iz tako lepíh sanj. Zdelo se mi je, da sem bil kraljevič, ter baš pokladali so mi kraljev vénec na glávo, ko si me predramil z groznim vpitjem.“

„Sin!“ prekíne mu oča besedo, „izpódi si kraljévske misli iz glave; denes si prejel najlepši vénec, kateri krasotí človeka vse življenje; to je vénec lepega dejánja. Ta je najlepši vénec na tem svetu. Svojemu sovražniku si dobro storil, otél si mu življenje!“

Poslovenil A. M.

Medved in lisica.

(Basen.)

Bilo je lep zimsk dan. Lisica je ribiču ukradla rib ter se gostila na jézerskem brégu. Tam jo sreča medved. Prijazno pozdráveljši reče: „strijna lisica! od kod in kako dobivate tako lepe ribe zdaj, ko led pokriva vso vodo?“ Zvita lisica mu odgovori: „tega vas lahko naučím, strije medved! Na ribnjaku naredim skožnjo v led; tja vtaknem rep, da se ribe nanj nalové. A čakati je treba dolgo in mirno, da se dobro nastavijo. Čím bolj me šéipljó, tem več jih dobodem. Ko se uže dobro zagrizó, skočím berzo po konci, potegnem naglo rep iz vode in ž njim veržem ribe na led. Tako je lovím, in dobre so!“

Neumni medved verjame lisici. Še tist dan naredí na jezeru skožnjo v led ter vtakne vanjo rep, ki mu je bil tedaj še tako dolg, da se je za njim vlékel. Mirno in tiho sedé čaka, kaj bode. Mraz ga je začelo bití, a smijal se je ter mislil: dobra bode večerja. Čakáje in čakáje napósled méni, da je uže dosti rib ujetih, ter naglo poskoči, da bi je potegnil iz vode. A gorjé! Primerzli konec repa mu ostane v ledu. Od tistih dob ima medved samo kratek kos, a ne celega repa. — Lisica ga je gledala, smijala se in zbežala.

F. Rup.

Gledališke igre za mladino.

Star vojak in njegova rejénka.

Gledališka igra v dveh dejánjih. — Poslovenila Barbka Höchtl-nova.

O s o b e.

Miško, star vojak v pokoji.	Anička, } učenki.
Stépanek, sin ranocélnikov.	Kátinka, }
Radovánček, njegov brat.	Tinica, sirota brez očeta.

Več dečkov in deklic iz vasi.

Igrališče v vasi pod milim nebom.

Pervo dejánje.

PRVI PRIZOR.

Miško (sedèč pod drevesom plete košaro; levo oko ima zavézano s črnim robcem). **Tinica** (sedèč pri njem podáje vítrice).

Miško. Zakaj te denes nij v učilnici, Tinica?

Tinica. Manjši otroci se učimo popôludne; mati je sè starejšo sestro šla v najem délat, in vesela je, če vam mervico pomorem. Tudi jaz bi se rada naučila košare pletiti. — Mati mi je često rekla, da ostanem šibka ter da se ne bodem mogla nositi s težkim delom, in da bi se mi zatorej bilo čemu družemu naučiti. — Samo ako bi znala šivati! — A presiromašni smo; mati nam jedva toliko more prislužiti, da se hranimo.

Miško. Ali res? Žalostno je; a potoláži se! Siromaštvo nij sramota in bogastvo še nij sreča. Bogat je ón, kedór je zadovoljen. Kedór je vesel dela, ta se ne ustraši življenja. Še je mnogo dobrih ljudj na svetu; stari Bog tudi še živí.

Tinica. Vsak dan ga prosim, da bi se nas usmílil!

Miško. Prav je to, blágo dete! Njegove pomóci ne bodeš pogrešala. (Vzame kos kruha iz žepa.) Zdaj si hočem malo založiti, a ti mi pomôzi; pomagáš mi pri délu, pomôzi mi tudi pri jélú. „Vsak delavec je svojega plačila vreden.“ Ná! (Tinica se brápi.) Ná, ná! jaz imam dovolj, in tebi ménim da bode tŕdi godílo. „Kar se človeku dá, to mu ne tare sercé,“ učí star pregovor.

Tinica. Bog vam pláti! Vaš kruh se mi zdí boljši od našega.

Miško. Kruh, ki si ga kedó pošteno prisluží, nikoli ne priséda. — A povej mi, Tinica, zakaj si tako rada pri meni?

Tinica (zmétena). Nu, zato, ker sem rada pri vas. Vi veste toliko lepih pripovedek, lepih pregovorov, in vse to jaz rada poslušam; tudi uže mnogo vašega vem.

Miško. Povéj mi, kaj uže veš?

Tinica. Ko je včeraj kamenje Radovánček metal za racami, takój ste ga zapódili, a nam ste rekli:

Živálec múčiti ne smej nikdár,
Živál je vsaka tudi božja stvar!

Miško. Prav je, Tinica, prav! Ali so drugi otroci tudi radi pri meni, da poslušajo moje pregovore, — kaj?

Tinica. O, vsi, posebno, kedar ste dobre volje.

Miško (z nasméhom). Zato ste mi tudi vzdéli priimek „govoráč“, nij li res, Tinica? (Tinica molí.) Nu, tega se nič ne boj povedati; nič nij hudega; sam sem slišal, ko so otroci dejáli: zdaj pojdimó h govoráču, da nam kaj pové! — Ali nij res, Tinica? — Samo če so moje besede dobre, to je vse dobro; imenujte me tako ali drugače, — nič me ne peče. Poslušaj, Tinica: „kedór dobro blago imá, vselej z láhka ga prodá.“ — Evo, evo, baš zdaj je učenje minolo. Otroci gredó iz učilnice! — Nu, rad bi vedel, kaj nama novega nesó.

DRUGI PRIZOR.

Stépanek, Anička, Kátinka, Radovánček, (kateri nekoliko zadaj ostane ter skriváje posluša.) Več dečkov in deklic s knjigami. **Prejšnja.**

Stépanek. Dober dan, oča Miško! Uže li vse dopoludne delate?

Miško. Kaj hočem? Delati je treba. Delo sladí življenje. Kedor pridno dela, tak je zdrav in čverst. Ali ste me razumeli, otroci?

Stépanek. Vse dobro umejemo, oča Miško!

Miško. Ali ste se denes lepo učili?

Anička. Semkaj pogledite! Dobila sem krasno podobico od gospoda kaplana, ker sem kerščanski nauk znala.

Kátinka. Mene je pohvalil gospod učitelj, ker sem lepo čitala.

Miško. To je nekaj vredno, otroci! Take stvari jaz rad poslušam. — A Radovánček? — Zakaj stoji tam zadaj? Ali ga je kaj žalega zadelo?

Stépanek (na pol glasno Mišku): Znal nij in zato je v zadnjej klopi sedél.

Miško. To ne veljá nič, Radovánček! Sram te bodi, če si res tak! Nu, ako se poboljšaš, potlej rudečica ne pokvári tvojega lica. — A ti, Anička, ker toliko znaš, da si podobico dobila, povej mi, katero písmo je v sredi mej A B C?

Anička. Čakajte malo, da pomislim! (Misli ter šteje na perste.)

Miško. Ne muči se, ne, ljuba moja! Srednje písmo mej A B C je B. (Otroci se zasméj.)

Anička. E nu, to vé vsak otrok!

Miško. Stopi k meni, Kátinka! Povej mi, koliko graha gre v lonec?

Katica. Koliko? — Koliko? — Kolikoršen je lonec.

Miško. Nobeden ne gre, ker nema nóg; vreči ga je treba. (Otroci se zasméj.)

Stépanek. Povejte še katero uganko, morebiti jo uganemo.

Miško. Ti se delaš posebno modrega, zdaj pokaži modrost!

Stépanek. Vprašajte nu!

Miško. Vem za 25 bratov; nič si nijso podobni, a vendar so si zeló prijatelji. •Mej njimi je 20 némih, a samo pet jih govóri za vse druge. Pervi široko odpira usta; drugi jóče, kakor déte v zibéli; tretji cvili, kakor

miška; četerti vpije, kakor voznik; peti kriči, kakor sova po noči. Povej mi, kedó so ti bratje?

Stépanek. Tega živ kerst ne ugane; pretežko je.

Anička. Jaz, oča Miško, jaz!

Miško. Povej, Anička, če veš.

Anička. To so písmena —

Stépanek (naglo jej prekine besedo). Písmena, písmena! Kaj ne bi? So-glasniki in samoglasniki!

Miško. Prepozno, Stépanek, prepozno! Anička je modrejša in hitrejša od tebe. (Otroci se zopet zasmejó.)

Stépanek. Povéjte nam rajši, kako ste vojáčili! Jaz rad poslušam o vojácih.

Otroci (vsi). Jaz tudi, jaz tudi!

Stépanek. Posebno, kedar pripovedujete o vojni in bitvah.

Miško. Ti, Stépanek, govoriš, ne védi, kaj. Vsi ne uméjete, kaj je vojna, koliko kerví in koliko solz preteče v bóji. Mnogo jih umerje daleč od očeta in matere, od bratov in séster, v žalosti in bridkosti; óni zopet izgubé roko ali nogo, da so potem do smerti hrómi. Otroci, prosite Boga, da bi nam dal ljubi mir ter nas branil sovražnika. (Vstane.) Zdaj treba iti malo domóv; nekaj sem pozabil. Tinica, ostaneš li tukaj? Skóraj se povernem.

Tinica. Idite, oča Miško! Jaz останem, da vam vítrice malo v red denem.

(Miško, Radovánček, Anička, Kátinka in drugi otroci otidó).

TRETJI PRIZOR.

Stépanek. Tinica.

Stépanek. Tinica! jaz nekaj vem.

Tinica. Kaj veš? Ali nehčes meni povedati?

Stépanek. Tebi še najprej, ker sta si največja prijatelja z Miškom, našim govoráčem. Poslušaj me! Denes je sveti Mihèl, — Miškov god. Kaj bi mu stvorili, da ga razveselímo?

Tinica. Ne vem; ničesa mu nemamo dati.

Stépanek. Veš li, kakó? Pri nas domá pod streho je deska, ki je viséla nad slavnimi vrati, skozi katera so se ón dan vojaci vračali z bojišča preko naše vasí domóv. Tudi venci ležé pod streho, res uže rumeni in suhi a vendar še zdaj lepi. Ali bi ne bilo prav, ako bi desko semkaj prinesli ter jo obésili na drevo, z venci in cveticami olepšano? To bi Miška jako vese-lilo. Na deski je v zlatih písmenih čitati:

„Hvaležna domovina dobrim sinovom!“

To tudi nanj méri; tudi on je bil na vojski in je tam oko izgubil.

Tinica (vesela). Dobro si se umislil. Tako stvorímo! Hitro idi po desko, predno pride Miško.

Stépanek. To se ne dá takój stvoriti; deska je težka, sam jej ne morem kaj; treba, da še ti pomoreš.

Tinica. Ne utegnem, ker mi je tukaj ostati in paziti Miškovih stvaríj.

Stépanek. Ne bodi preprôsta! Kedó ti pride krást Mískovih stvari?

Tínica. Res, — a vendar —

Stépanek. Nu, vsa naša misel naj ostane, kakor je bila; deske ne morem sam prinesiti, a družega nemam nikogar, ki bi mi pomogel.

Tínica. Ali se hitro verneva?

Stépanek. V dveh minutah.

Tínica (terdno). Idiva v imenu božjem! — vendar —

Stépanek. Uže zopet tvoj vendar! — Čas preide; ne obotavljaj se!

Tínica. Zatorej berzo, berzo! — Bog ne daj, da bi se v tem kaj zlega primérilo. (Otídeta.)

ČETERTI PRIZOR.

Radovánček (tiho prileze ter bojázljiv gleda okolo sebe).

Zdaj sem tukaj sam. — Vsi so odšli, — nihče me ne vidi. Najlepša prilika se mi ponuja, da povernem staremu govoráču. Po kaj me vedno draži in svari v pričo drugih otrók? Ali ima on to pravico? Včera mi je pritisnil gorko zaúšnico, ker sem kamenje metal v rače. — Kaj njemu do tega? On nij postavljen, da bi meni prepovedoval ali zapovedoval! — Kaj bi mu li stvaril, kar bi ga jezilo? Ali mu vitre prerežem na košari, ki je uže do polovice spletena? (Ustraši se.) Kaj je bilo to? Gôri na drevesu je nekaj zašumélo. (Gleda na drevo.) Nič nij, nič; bila je kaka ptica. — A on si takój naplete drugo košaro. Bolje, ako mu vzamem nož; brez noža ne more vitric delati. (Vzame nož.) Kako je lep! Kako se svéti! Oster je tudi in lepe platnice ima! Če ga zaklopnem ter v žep vtaknem? Živ kerst ne ugame, kam je izginil. Oh, toličko, da se nijsem vrezal. — Uže krí mi teče iz persta. Nož rajši položim, kjer je bil. — Perviç sem zdaj hotel krasti. — Perst bi me utegnil ovádití. — A ne, noža ne dam! Roko denem v žep; nihče se ne domisli, da ga imam jaz. A to je treba hitro storiti, dokler sem še sam. Ti stari govoráç, nož bodi moj! (Nož vtakne v žep ter naglo otide.)

PETI PRIZOR.

Stépanek in Tínica (neseta desko in venec).

Stépanek. Prišla sva. Ne gubíva časa; desko hitro obésiva na drevo!

Tínica. Vózla ne morem odvozlati.

Stépanek. Kje? Daj meni to stvar! — Niti jaz ga ne morem razvozlati. Kje je nož, da ga prerežem? Ondu na klopi je ležal poprej.

Tínica (išče noža). Dragi Bog! kam je prešel nož? Nikjer ga ne najdem. Nekdo ga je vzel, kadar naju nij bilo.

Stépanek. E, kdo li? V teh kratkih hipeih, kar naju nij bilo, nihče nij mogel sem priti. Nu, zdaj nama je konec veselja. Miško bi ne bil noža dal za vse ne vém káj. Morda še poreče, da sem ga mu vzel jaz ali ti.

Tínica. Tega ne poreče; tega si o naju ne more misliti. — Ali bi ne bilo bolje, ako bi jaz bila tukaj ostala?

Stépanek. Dobro sva menila; če se je to prigodilo, kaj hočeva? Mi-dva nijsva kriva. Evo, Miško gre in cela družina otrók ž njim!

Tínica. Povej, kam deneva desko in vénec?

Stépanek. Hitro skriva! Zadaž tja za derva deníva! (Odnese desko in venec.)

Tínica (jokáje). Oh, denes, ko je njegov god — in jaz sem vsega kriva! Zakaj li nijsem tukaj ostala?

Stépanek. Mólči! Ne jokaj! Nož se uže najde. Jaz Mišku vse odkrito povem. A poslušaj me! O deski ne zini — niti besedice ne!

(Dalje prihodnjí.)

Maščevánje ruske knéginje Olge.

II.

Poganskej Olgi se nij zdelo še dovolj maščevánja za smert moža svojega, kneza Igorja, ko je bila Drevljáne žive zasula. Poslavši zopet k Drevljánom reče jim: „da če me prosite prav, to pošljíte k meni možé naročíte (imenitne), da v velikej česti pridem za vašega kneza; kajti ne pusté me drugače ljudjé kíjevski.“ To slišavši Drevljáni izberó boljše možé, ki so deržali drevsko zemljo, in pošljó pó-njo. Drevljánom prišedšim velí Olga kópel stvoriti, rekoč tako: „izmívši se pridíte k meni!“ Sluge nje so ukurli izbo in Drevljáni šli vánjo ter se začeli míti. Zaperli so o njih izbo, in ukaže je Olga zažgati od dúrij. Tako so izgoréli vsi. Pošlje zopet k Drevljánom, rekoč: „evo, uže idem k vam. Da pripravite medú mnogo v gradu (mestu), kder ste ubili moža mojega, da se poplakam nad grobom njega in stvorím trízno*) možu svojemu.“ Oni, to slišavši, zvôzijo medú mnogo zeló ter ga vzvaré (skuhajo). Olga, privzemši malo družine, pride h grobu njega in plaka se po moží svojem ter velí svojim ljudém nasuti mogílo veliko; a kakor so jo nasuli, ukaže trízno delati. Potem Drevljáni sedó pít, in zapové Olga možém svojim, služiti jim pri jédi. Rekó Drevljáni k Olgi: „kde so naša družina, katere smo poslali pó-te?“ Ona odgovorí: „gredó za menój z družíno moža mojega.“ Kakor so se opíli Drevljáni, velí Olga ljudém svojim, iti ná-nje, a sama otíde stráni ter ukaže družini, sékati Drevljáne. Olga se poverne v Kíjev in voróži vojsko ná-nje — V 946. leto Olga sè sinom svojim Svetoslavom zbere voje mnoge in hrabre ter ide na drevsko zemljo. Izidó Drevljáni protivo njej. Sréčavšima se obéma polkoma sune s kopjem Svetoslav na Drevljáne, a kopje zletí mej ušesi konju ter pade pred nogo konju; kajti bil je še detínsk. Rečeta Svenald in Asmud: „knez je uže začél; potegníte, družina, za knezom!“ Premogli so Drevljáne, a Drevljáni so pobegnili in se zaperli v gradéh svojih. Olga se ustermí sè sinom svojim na Iskersténj grad, ker tí so bili ubili moža nje. Stala je okolo grada sè sinom svojim; a Drevljáni so se zaperli v gradu in borili se krepko iz grada; vedeli so, da so sami ubili kneza ter na kaj se jim je udati. Stala je Olga vse poletje, a nij mogla vzeti grada. Umisli se

*) Trizna znači boj sploh, in potem boj na čast mertvemú človeku (Leichenfeier).

tako: pošlje h gradu, govoreč: „kaj hočete dosedéti (sedèč pridobiti)? Vsi gradi vaši so se udali meni ter prijéli se danjí,¹⁾ in zdaj uže delajo njive svoje in zemlje svoje; a vi hočete izmreti od gládi, ne prijemljóč se danjí.“ Drevljáni rekó: „radi bi se prijéli danjí, a ti hočesh maščevati moža svojega.“ Odgovori jim Olga: „maščevála sem uže moža svojega, kadar so bili prišli vaši ljudjé v Kíjev, potem drugí in tretji, kadar sem delala trízno možu svojemu; a zdaj uže nehčem maščevati, nego hočem danj vzeti po malem, in pomirívši se z vami pojdem zopet domóv.“ Rekó Drevljáni: „kaj hočesh od nas? Radi damo v médu in kozah.“ Ona jim odgovori: „zdaj nemate medú ni koz; a jaz malo od vas hočem: dajte mi od dvora po tri golobe in po tri vrabce; kajti nehčem težke danjí nakladati, kakor mož moj, ker ste iznemogli v osádi²⁾.“ Drevljáni, veseli bivši, zberó od dvora po tri golobe in po tri vrabce ter pošljó k Olgi s poklonom. Olga jim reče: „evo, uže ste se upokóрили meni in mojemu detetu, a idite v grad! Jaz jutri odstopim od grada ter pojdem v svoj grad.“ Drevljáni, veseli bivši, vnidó v grad ter povedó ljudém, in obradováli so se ljudje v gradu. A Olga je razdala vojem vsacemu po golobu a drugim po vrabei ter ukazala k vsacemu golobu in k vraben privezati gorečo gobo, ovívši okrog nje mala plátenca, z nitko povezana. Kadar se zmračí, velí Olga vojem svojim, spustiti golobe in vrabce. A golobje in vrabci so zletéli pod strehe, in tako so se razpalíli tu golobníki, tam kletí, tu veže in odríne (hlevi), da nij bilo dvora, kder nij gorelo, in nij lahko bilo gasiti, kajti vsi dvori so se bili razgoréli. Pobegnó ljudjé iz grada, in zapove Olga vojem svojim, loviti je, kadar je bila vzela grad in ga požgala. Naložila je na-nje danj težko: dva dela danjí sta šla v Kíjev a tretji v Višegrad k Olgi; kajti bil je Višegrad Olžin grad.

Hodila je potem Olga po drevskej zemlji sè sinom svojim in z družíno, oprostívši Drevljánom, ter postavljala je ustáve (urédbe) in uroke (terdne davke); tam so bila stanóvišča (prenočíšča) nje in lovišča.³⁾ Prišla je v grad Kíjev sè sinom svojim Svetoslavom. Tu prebívši jedno leto otíde v Nov grad, ter po reki Mèsti postavi pogoste⁴⁾ in danjí, a po reki Lugi obroke (terdne davke) in danjí. Lovíšča nje so bila po vsej ruskej zemlji, znamenja in pogosti, a nje saní so stale v gradu Pleskovu; po Dnepru in po reki Desni so bila prevesíšča⁵⁾; tudi je bilo nje selo Olžíči. Ko je to doversíla, poverníla se je k sinu svojemu v Kíjev ter prebivala z njim v ljubezni.

Olga je bila terda; a kadar je Drevljáne premogla, vidimo, da jim je véndar odpustila smert moža svojega, da-si je bila poganka. Kako je živila kerst prijemši, to povémo drugič.

M—e.

1) Dánj ženskega spola, Tribut, Abgabe.

2) Osáda Belagerung.

3) Lovíšče Jagdrevier.

4) Pogost Bezirk.

5) Prevesíšče je lovsk prostor, kamor so razvešáli lovske mreže in zanke.

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Séverski jelen.

Kedór čita „Vertec“, ta se še opominja séverskega jelena, ki smo ga popisali v prvem tečaju. A danes vam hočem nekaj več povedati o tej prečudnej živali, katera je ljudém na séveru, rekše tam daleč na bregovih lednega morja, jedino bogastvo, veselje in ponos.

Séverski jelen je doječa žival, kakor naše domače govedo. Po vnénjem in po velikosti je podoben pravemu jelenu, a nij tako lep, tako tenek, gíbek in ponosen, kakor naš jelen. Noge so mu krajše in debelejšje, parklji široki, kakor kravji, telo zajétno in zatrepáno, a na glavi širocega gobca nosi rogove z odrastki; vsak odra-
stek je na konci plòsk.

Séverski jelen živí v najsévernejših predelih po Evropi, Aziji in Ameriki. Tam gòri v najvišjem evropskem severu v švedskih pokrajinah so ljudjé, imenovani Laponcei, kattere séverski jelen za-
bi ni živeti ne mogli.

lága z vsem, česar jim je treba v življenje. Od njega dobivajo meso in mleko, kožo in kite, kosti in rogove. Pre-
naša jim to-
vôre ter vòzi na sanéh gospodarja z družino in vsem drugim imetkom. Brez njega bi ti séverci bili največji si-
romaki; brez njega

Laponcei séverskega jelena samo vprézajo; a nekatera sibska ljudstva ga tudi jezdarijo, da-si v jéžo nikakor nij pripraven. Čudno je, ka séverskega jelena nij treba poprej nič váditi voznje; kar ujemó ga ter v saní vpregó, in dobro je. A pómneti treba, da so te saní zeló različne od naših. Podobne so čolníču tenkih, upògnenih brezovih deščíc. V takih sanéh more sedeti samo po jeden človek, in ker so z jelenovimi kožami zadélane, zato se v njih vendar zeló dobro in gorko sedí. Pred popotnikom se navadno vòzi kak Laponec naprej, da išče poti, če tudi vozijo kar prégio (na ravnost) po snégu, ne gledéč, kakšna so tla pod snegom. Po pečínah in jezerih se v sneg ob obéh stranéh pota zatíkajo brezove veje v znamenje, naj bi vsak po tem potu vozil, da se

tír ugládi in uterdi. Na treh ali štirih sanéh zadaj vozijo blago in živež potniku ter tudi često jelenom nekaj mah, ki ga povsod na severu obilo raste in je poglavitna hrana tem živalim.

Pet do šest mirijametrov pota séverski jelen s takimi sanmi v dnevi preíde brez nobene kvare. Primeri se tudi, posebno v sibirski zemlji, da se vprežeta v saní po dva jelena, katera po sedem do po devet mirijametrov prehodita na dan; a često se tako upéhata, da pogineta, če ju poprej ne zakoljó. Ako je séverski jelen jako truden, pade na zemljo ter se ne dá niti z mukami niti z udarci premekniti z mesta. Kedar je tako, tedaj Samojedi jelenu žilo prerézejo pod repom.

Navadno vozijo le z jeleni, ker so mnogo močnejši od košut, katere molzejo, kakor naše krave; samo da jim ne vlečejo vimena, nego tolčejo ga z dlanijo ter mleko potem samo teče iz nje; mnogo več ga otide mimovimena nego li v posodo; posebno se cedi po stegnih.

Zato se namolze jako malo mleka, in tudi to je tako nečisto in dlakovito, da ga je treba precejati; a debelo sukno,

skozi katero se preceja, propušča tudi tanjšo dlako z mlekom vred, katero ne more baš imeti zeló vabljivega lica. Vkus ima sladek in mastno je, kakor smétana. Po letu Lapponci od mleka delajo male, verlo nasitljive siréke, kateri so jim pozneje v

najbóljšo hrano. Meso in mleko séverskega jelena je poglavitni živež Lapponcem.

Napósled naj še povem, kako lové severske jelene. V sibirski zemlji in v Ameriki te živali jeseni v velikih četah potujejo z višav doli v nižje gozde, kjer je več kermé a nij tolicege mraza. Ko pride zopet leto in ž njim kervopivne žuželke, vračajo se jeleni nazaj v góre. Ob tem času so meršavi in suhi ter po telesu imajo rano do rane, in zategadelj niti koža niti meso ne veljá. A drugače je po zimi, kadar jeleni pridejo z gór. Tedaj so lepo debeli in rane so se jim zacelile ter koža je zopet gladka. Sibircem in Indijanom v Ameriki ob teh dobah nastopijo zlati časi, katerih so se uže vse leto veselili. Lovci se poskrijejo po goščavi, najrajši pri kakej reki, kder vedó

da jeleni po navadi vodo preplivajo. Jeleni pridó ter vsa čreda se zapraší v vodo. Zdajci od vseh straní lovci v čolničkih planejo ná-nje in s kíji tolko po glavah ter sè sulicami prebadajo preplašeno zver. Hitro jih mnogo pobijó. A brez opasnosti ta lov nij. Jeleni se branijo z rogmi in zobmi ter tudi s prednjima nogama skačó na lahke čolne ter je izkušajo preverniti. Lovec, padši iz čolna, težko se živ izmota iz tega klobka.

Razven človeka imajo ti jeleni še obilo drugih sovražnikov. Hudi volkovi so jim za petami; medved in ris je koljeta; tudi komarji in obádi je vse poletje zbadajo ter jim krí pijó, da jih od tega mnogo pogine.

Razne stvari.

Drobtine.

(Hervatje) so bili za kralja Serpimira v 850. letu po Kristu zelo krepek in močen národ po suhem in po morji. Bilo je na Hervatskem tedaj 5200 pomorščakov, 80 vélikih in 100 manjših vojnih ladij.

(Mílo ali žajfa) se dela ob lôju, pepélu in apnu.

(Simonida), vprašan, koliko časa je živel? odgovori: „malo časa a mnogo let.“

(Pervo fortepijano je izumil 1717. leta nekov Schroeder iz Hohensteina na Saskem.

(Največjo morsko globočino) cené dandenes na 12900 metrov. Globočino morja merijo s posebnim orodjem, ki se globokomer zove. Brookejev globokomer je v sedanjej dobi najbolj zanesljiv.

(Dunav) je največja reka v Avstriji; njen tek meri 140 mirijametrov.

(Nova mera.) Namesto dosedanjega bokala bodemo imeli po novem letu liter, ki derží 1½ masljeca menj od bokala; namesto poliča bodemo imeli pol litra, ki je deseti del manjši od poldruzega masljica. — Namesto dosedanjega funta bodemo imeli pol kilograma, ki ima tri in pol lota menj od dosedanjega funta.

Kratkočasnice.

* Ciganček je vprašal matere: „kateri dan je najdaljši v letu?“ — „Kedar nij kruha v hiži“, odgovori mati.

* Diják je vprašal Žida: „katera noč je najdaljša v letu?“ — „Kedar človek brez večerje spat leže“, odgovori Žid.

* Mati pozabi sínu dati mesa pri kosilu. Sin čaka in čaka ter napósled poprosi matere, da bi mu dala malo soli. „Čemú ti bode sol?“ vpraša mati. „Osolím si meso, katero mi daste“, odgovori sin.

* Previhan prosják vpraša bogatína, koliko laktíj (vatlov) sukna je Bogú treba v novo sukno? Bogatin mu odgovori, da tega nihče ne more znati. „A jaz znam“, reče prosják, „toliko, kolikor meni, kajti sam je rekel: kar storite ubožcem, to ste meni storili.“

* Mati je 18letnemu sínu hotela tobak pristuditi in mu rekla: „ljubi sin! ne puši tobaka, kajti nobeden človek, kateri tobak puši, ne učka velíke starosti.“ A reče jej sin: „mati, kako li je to, da moj ded, ki ima zmiróm pipo v zobéh, ipak naveršil je uže 70 let?“ — „Ljubi sin!“ odgovori mati, „ako bi ded ne bil pušil tobaka, uže davno bi bil 100 let učakal.“

Pametnice.

* Ako ti je dobro, ne prevzémaj se; ako ti je slabo, ne bodi brezúpen.

* Človek brez molitve je suha klada brez vej in zelenja, brez cvetja in sadú.

* Delavnost daje kruha in čestí, lenoba prinaša sramoto in bédó (revo).

* Nij gerdo, ako človek česa ne zna, a gerdo je, ako se nehče učiti.

* Kedór malo govóri, kaže, da mnogo misli.

* Ne druží se k hudobnim tovarišem niti jih ne poslušaj; kedór prijémlje rujávo železo, umaže si roci.

* Modre besede in lepe nauke je treba izpolnovati, a ne samo poslušati.

* Solnce pravega keršćanstva greje in razsvetljuje.

Računska naloga.

Trije dečki so igrali za órehe; najstarejši vse orehe dobode od obéh drugih, ter jih ima zdaj sè svojimi vred 45. Predno so začeli igrati, imela sta óna dva dečka po jednóliko število orehov, a tretji jih je imel samo polovico toliko, po kolikor vsak njegovih tovarišev. Po koliko orehov je imel vsak deček, predno so začeli igrati?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Uganke.

1) Černi smo, jednake rasti, nijsmo veliki ter vedno z vami po mestu hodimo. Kdo smo?

2) Majheno je in golo, solzé prelivaje Boga moli. Kaj je to?

3) Morje nij, suho nij, ladije ne plavajo po njem, a tudi ljudje ne mogó po njem hoditi. Kaj je to?

4) Hižica brez rok in brez sekíre zidana; kdo je to?

5) V vodi se rodí, na ognji zraste, z materjo se snide in takoj umré. Kaj je to?

6) Hodi brez nog, ima rokave brez rok, usta brez besedíj; kaj je to?

7) Brez perot letí, brez nog beží? Kaj je to?

8) Čist in jasen kot kristal, a nij drag, od matere je rojen in sam jo rodí; kaj je to?

(Odgonetke v prihodnjem listu.)

Odgonetke uganek v 3. „Vertčevem“ listu.

I.

Čerka I.

Prav so jo uganili: Luka Deržećnik, Peter Miklavac in Ljuboslava Pivec, vsi iz Arlice na Štírskem; Marijčka Pečenko v Bukovici in Amalija Martelanec v Barkoli.

II.

1) Igla; 2) Pismo; 3) Peč; 4) Pišče; 5) Zvezdna noč; 6) Senca; 7) Grom in blisk; 8) Odmev (jek); 9) Veter; 10) Led.

Največ so jih prav rešile: Evgenija Godina, gospodična v Ajdovščini; Amalija in Anička Martelanec v Barkoli.

Otrokom v zabavo.

Ker tako radi rišete, prinesel vam je denašnji „Vertec“ več obrazcev za risanje v posebnej prilogi. Ti obrazci so sestavljeni iz samih ravnih čert; ako te čerte primerno zaokróžite, dobodete doveršenejšo podobo. — Gospod Stegnar nam je obečal še več takih obrazcev, „Vertec“ vam je prinese, samo pridni bodite.

LISTNICA. Gg. B. D. na F.: Vse v redu; lepa hvala! — J. V. učitelj pri sv. L.: Hvala Vam na Vašej želji; mi bi radi, ali kaj hočemo, ko je večina naših naročnikov vse drugih misli. Prizadevajte si, da nam še kacega naročnika pridobodete. — L. D. v A.: Storili smo, kakor nam ste naročili. Od poslanih stvari se nekoliko porabi.

 Imamo še nekaj iztiskov „Vertca“ s 1871., 1872. in 1874. leta, katere dajemo po 1 gl. 30 kr., samo da se razprodadé in pridejo našej mladini v roke. Rodoljubi, sezite po njih!

 Z letošnjega leta se dobodo še vse do sedaj na svetlo dane številke ter novim naročnikom lahko še z vsemi številkami postrežemo.

Uredništvo.

Denašnji list ima 20 stranij berila in posebno risansko prilogo.

Izdatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšić**. Tiskala Klein in Kovač (Egrova tisk.) v Ljubljani.